

Södertörns högskola | Institutionen för kommunikation, medier och it
Kandidatuppsats 15 hp | Journalistik | Hötterminen 2010

Ann-Louise har en jättegullig crosscykel

– En analys av Kamratpostens genusedkurs
mellan 1950 och 2010

Av: Matilda Klar
Handledare: Jan-Olof Gullö

Sammanfattning/Abstract

The aim of this study was to describe how girls and boys have been represented in the Swedish children's magazine Kamratposten from 1950 until 2010. Kamratposten was chosen because it has both boys and girls as target audience. Three articles about children from the years 1950, 1960, 1970, 1980, 1990, 2000 and 2010 were chosen as material of the study.

The study is a discourse analysis that deconstruct the gender discourse of Kamratposten. The analysis is done with a gender perspective. By comparing the articles of the selected years the change of the gender discourse is described.

The conclusion of the study is that the dichotomy between girls and boys has decreased, but that the male gender still is portrayed as the norm.

Nyckelord: genus, media, Kamratposten, barn, diskurs, konstruktion.

Innehållsförteckning

INLEDNING.....	1
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	1
KAMRATPOSTENS HISTORIA.....	1
TEORI.....	3
TIDIGARE FORSKNING.....	3
<i>Tidigare forskning om Kamratposten.....</i>	<i>3</i>
<i>Könsroller i förändring – Sveriges normhistoria 1950-2010.....</i>	<i>3</i>
TEORETISK UTGÅNGSPUNKT.....	5
<i>Genus.....</i>	<i>5</i>
<i>Genussystemet.....</i>	<i>5</i>
<i>Genuskontrakten.....</i>	<i>6</i>
<i>Reproduktion och förändring av genussystem och genuskontrakt.....</i>	<i>6</i>
<i>Konstruktion av barndom.....</i>	<i>7</i>
<i>Diskurs.....</i>	<i>7</i>
<i>Undersökningens teoretiska ram.....</i>	<i>8</i>
METOD OCH MATERIAL.....	9
KVALITATIV TEXTANALYS.....	9
DISKURSANALYS.....	9
URVAL.....	9
<i>Analysfrågor.....</i>	<i>11</i>
<i>Källhänvisning och former.....</i>	<i>11</i>
<i>Metodproblematik.....</i>	<i>11</i>
RESULTAT OCH ANALYS.....	12
1950.....	12
<i>Åtskilda flickor och pojkar.....</i>	<i>12</i>
<i>Spänning och mod förbehållet pojkar.....</i>	<i>13</i>
<i>Könsstereotypiska intressen.....</i>	<i>13</i>
<i>Ifrågasättande av alternativa könsroller.....</i>	<i>14</i>
1961.....	15
<i>Farliga killar.....</i>	<i>15</i>
<i>Omhändertagande pojke.....</i>	<i>16</i>
<i>Husdjur som aktiverar.....</i>	<i>16</i>
1970.....	16
<i>Flickor och pojkar tillsammans som enheten "barn".....</i>	<i>17</i>
<i>Pojkböcker och äventyr.....</i>	<i>17</i>
<i>Bråkstakarna.....</i>	<i>18</i>

1980.....	18
<i>Rädd pojke</i>	18
<i>Framtida familjepappa</i>	19
<i>Manliga yrken</i>	19
1990.....	20
<i>Rädda flickor utsätter sig inte för risker</i>	20
<i>Sportande tjejer</i>	20
<i>Kan man gosa med fiskar?</i>	22
2000.....	22
<i>Äventyrlusta oavsett kön</i>	22
<i>Sport på tjejens villkor</i>	23
2010.....	24
<i>Flickorna virkar</i>	24
<i>Inte synd om "ensambarn"</i>	24
SLUTSATSER OCH DISKUSSION	26
ISÄRHÅLLANDETS SÖNDERFALL.....	26
POJKARNA FORTSATT NORM.....	27
KAMRATPOSTEN FÖLJER SAMHÄLLET'S NORMER.....	28
FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING.....	29
REFERENSER	30
TRYCKT MATERIAL.....	30
DIGITALT MATERIAL.....	31
UNDERSÖKNINGSMATERIAL.....	31

Inledning

När jag läste uppsatsen *Modig eller rar, vad sa far?* (Block & Johansson 2009) blev jag fundersam över hur stereotypisk Kamratpostens framställning av pojkar respektive flickor var år 2009. Uppsatsskrivarnas huvudintryck är att Kamratpostens texter genomsyras av en könskategorisering där pojkarna står för handling och flickor förknippas med känslor och omsorg. Ser det fortfarande ut så i dag och vad ledde fram till det?

Syfte och frågeställningar

Jag har undersökt hur framställningen av flickor respektive pojkar ser ut i ett historiskt perspektiv från och med 1950, då Folkskolans barntidning blev Kamratposten (KP), till 2010. Undersökningens syfte var att få reda på om det skett en utveckling i riktning mot en mer könsneutral bild av barn, när den började och om och när den eventuellt slutade eller gick bakåt. De svenska genuskontraktens förändring under dessa år beskrivs och jämförs till sist med undersökningens analys och resultat. Detta för att få en djupare analys.

Min vetenskapliga fråga:

- Hur har Kamratpostens genusdiskurs utvecklats mellan 1950 och 2010?

Kamratpostens historia

Detta avsnitt är baserat på mina egna efterforskningar i Kamratpostens arkiv och artikeln ”Sagan om KP” (Kpwebben 2007).

Skaparen av Kamratposten, som till en början hette Folkskolans barntidning, var läraren Stina Quint som ville skriva ”en bok som aldrig tar slut”. Med hjälp av ekonomiskt stöd från rika personer och kända författare kom tidningens första upplaga ut 1892. Första numret blev

en succé, mycket tack vare det låga priset – Quint ville att även fattiga skulle ha råd med tidningen. De första numren av Folkskolans barntidning innehöll varken nyheter eller artiklar om barn. Berättelser och sagor låg i fokus. Tidningen var bara fyra till åtta sidor lång och hade ett mål – att uppfostra barn till "Gudsfruktan, fosterlandskärlek, nykterhet och djurskydd".

År 1900 hade tidningen en slags nyhetsspalt, i form "Tomtebrevet" som antingen skrevs av Stina Quint eller var inskickade av läsare. När Stina Quint dog 1924 dog även tidningens inspiration. Tidningen tryckte samma artiklar gång på gång. Under 1930-talet var artiklar om barn fortfarande sällsynta. Under 1940-talet blev reportagen i tidningen fler, men få handlade om barn. De handlade oftast om djur och växter.

År 1950 bytte tidningen namn till Kamratposten. Tidningen handlade mer om sina läsares vardag, drömmar och intressen. Det blev allt vanligare med tips på till exempel hur man syr kläder eller gör sitt rum finare. Under 1960-talet började Kamratposten skriva om krig och politik. Tidningen speglade problemen i samhället. Under 1960-talet blev fler reportage publicerade i tidningen. 1969 kom den första artikeln om sex i KP, vilket ledde till att många vuxna blev upprörda. Under 1980-talet införde redaktionen två nyhetssidor, "Just Nu". På 1980-talet kom KP ut lite oftare än i dag.

År 1990 uppstod spalten "Kropp & Knopp", där läsarna får sina frågor om kroppen och knoppen besvarade. År 2007 blev Ola Lindholm ny chefredaktör. Tidningen fick en ny layout och blev tjockare, glansigare och fick ett större format. Den 1 september 2007 startade Kamratpostens webbsida, KPwebben.se.

Teori

I detta kapitel presentas tidigare forskning om Kamratposten och könsroller. Även teorier som användes vid undersökningen och diskussionen redovisas.

Tidigare forskning

Tidigare forskning om Kamratposten

I C-uppsatsen *Modig eller rar, vad sa far* (Block & Johansson 2009) är huvudintrycket att de undersökta artiklarna från 2009 genomsyras av en könskategorisering som liknar 1700-talets könsideologi, där pojkar står för handling och flickor för känslor och omsorg.

Artikeln *Sagan om Kamratposten* (KPwebben 2007) menar att skillnaden på Kamratpostens representation av pojkar respektive flickor var stor på 1940-talet. Det ansågs självklart att pojkar tyckte om att snickra och att flickor gillade att sy. Block & Johansson (2009) anser att denna bild överensstämmer med den könssyn som finns i de artiklar de har analyserat. De menar dock att de tror att Kamratposten försöker tänka på att vara könsneutrala, detta eftersom det finns alternativa beskrivningar av barnens fritid i tidningen. Ett exempel de tar upp är artikeln *Full fart med minimoto*, där flickan Fidelity har en hobby inom den offentliga sfären och framställs som aktiv – vilket vanligtvis förknippas med manlighet.

Könsroller i förändring – Sveriges normhistoria 1950-2010

Vid andra världskrigets slut hjälpte mannen inte till i hemmet. Hemmafru som yrke bekräftades genom att sjukpenning infördes till hemmafruarna 1955. Socialminister Gustav Möller förespråkade en hemmafrulinje, som tvingade bort kvinnor från arbetsmarknaden. Det var bland annat detta som gjorde kvinnorna till förlorare i det välfärdssystem som byggdes fram efter andra världskriget. Kvinnor förväntades vilja stanna hemma när de gift sig. Vissa yrken var för kvinnor och de var alltid av underordnad karaktär (Rydström & Tjeder 2009).

Kvinnoförbunden och kvinnoorganisationerna fick under 1950-talet gehör för förslag om familjepolitik. Kvinnorna fick ta hand om politikens mjuka ”kvinnofrågor”. På 1960-talet ifrågasatte den nya generationen 40-talister gamla värderingar. Rydström och Tjeder (2009) menar att Eva Mobergs artikel *Kvinnans villkorliga frigivning* som gavs ut 1961 skapade könsrollsdebatt och första gången någonsin hävdade debattörer att männen skulle ta del av hemarbetet. Även en sexualitetsdebatt tog fart i början av 60-talet. Det liberala ungdomsförbundet förespråkade en öppnare attityd till sex och friare abort. Under denna period ändrades familjebilden, skilsmässorna ökade, äktenskapen blev färre och att bli föräldrar utan att vara gifta blev vanligare. Staten gav mer stöd åt ensamstående mammor som i sin tur då hade möjlighet att lämna dåliga förhållanden (ibid).

Studentvänstern bestod av lika många kvinnor som män när de gjorde revolt mot ett förslag till en universitetsreform 1968, men könsrollerna fanns kvar. Männen äntrade talarstolen och kvinnorna ordnade mötenas fika. Jämställdhet var ingen prioriterad fråga (ibid).

Under 1970-talet blev det möjligt att byta kön genom att könskorrigeringslagen infördes. Detta skedde utan större debatt eller aktivism, men reformen var inte särskilt revolutionerande vad gäller synen på kön. Den handlade mer om att det inte fick förekomma några mellanformer av manligt och kvinnligt. Gräsrotsrörelser under 1970-talet ifrågasatte könsroller och familjemönster. Att leva i kollektiv var en protest mot kärnfamiljen. Familjeliv, sexualitet och ekonomisk demokrati var viktiga frågor under detta decennium (ibid).

1980-talet blev ett bakslag för jämställdheten på många sätt. Budskapet om könsens inneboende olikheter spriddes vitt och brett. Aids epidemin var ett faktum och fick ödesdigra konsekvenser för synen på sexualitet och genus. Genusperspektivet sattes på den politiska agendan på 1990-talet och den kvinnliga representationen inom politiken ökade starkt. Det fördes en hätsk debatt mellan debattörer som pekade på könsens olikhet och feminister (ibid).

Den manliga normen har inte ändrat sig nämnvärt mellan 1950 och 2009 om man jämför med den stora förändringen av den kvinnliga normen. Mäns överordning över kvinnor är fortfarande grundläggande i svenska samhällets struktur (ibid).

Teoretisk utgångspunkt

I detta avsnitt redovisas olika teorier som berör uppsatsen. Avslutningsvis beskrivs varför jag har använt mig av dessa teorier i resultatet och diskussionen.

Genus

Genus handlar om ”komplicerade sociala, kulturella och diskursiva processer som skapar olika villkor för kvinnor och män, ger dem olika sociala positioner och värden, vilket *gör* dem olika” (Fruh & Söderberg 2010: 22). Genus är alltså det konstruerade könet. ”Om vi använder ordet kön för att beteckna det biologiska så kan vi genom att använda ordet genus lättare resonera kring de normsystem och värderingar som styr hur vi förväntar oss att kön ska uttryckas och regleras” (Rydström & Tjeder 2009: 11). Genus används också som en beteckning för den sociala organisationen av förhållandet mellan könen (Scott Wallach 2004).

Genussystemet

För att kunna få en djupare förståelse för genus måste man enligt Yvonne Hirdman (2004) systematisera genusbegreppet. Hirdmans teori om genusystemet ska förstås som en dynamisk ordningsstruktur av kön. Denna grundläggande ordning är en förutsättning för andra sociala ordningar. Hirdman menar att det finns två lagar som präglar genusystemet:

1. Dikotomin, det vill säga isärhållandets tabu: manligt och kvinnligt bör inte blandas.
2. Hierarkin, det vill säga att mannen är norm. ”Det är män som är människor, därmed utgör de normen för det normala och det allmängiltiga.” (ibid: 117).

Hirdmans hypotes är att den manliga normen legitimeras genom isärhållningen. Denna dikotomisering bygger på ett motsatstänkande där mannen är det positiva och kvinnan det negativa. Mannen är norm, kvinnan det avvikande. Hirdman understryker dikotomins funktion, vilket är dess strukturerande förmåga. Hon föreställer sig att det mänskliga sättet att tänka utvecklar dikotomin som en metod som ”ständigt belönar tänkandet genom att ordna, strukturera och skapa aha-upplevelser” (ibid: 119).

”Barnet föds in i dessa kulturellt samlade figurer. Med andra ord, varken män eller kvinnor föds till det, båda skapas” (ibid: 119). Både män och kvinnor är med och skapar detta genussystem.

Genuskontrakten

Hirdman (2004) utvecklar genussystemet med hjälp av flera genuskontrakt. Hon förklarar att varje samhälle och varje tid har något slags genuskontrakt. Genuskontrakten är föreställningarna om hur män och kvinnor ska vara. Dessa föreställningar finns överallt till exempel i arbetet, i kärleken, i språket och i utseendet. Begreppet genuskontrakt är operationaliseringen av genussystembegreppet. ”Kontrakten i sig är de ömsesidiga föreställningarna. Systemet är den process som via kontrakten skapar ny segregering, ny hierarkisering.” (Hirdman 2004: 121).

Enligt Hirdman (2004) ärvs och reproduceras genuskontrakten hela tiden. De ser dock olika ut i olika tider, olika samhällen och för olika klasser. Genuskontrakten är alltså också bunden till andra variabler, såsom klasstillhörighet och etnicitet, som kan förändra genuskontraktet.

Reproduktion och förändring av genussystem och genuskontrakt

Genussystemet är föränderligt:

Rent generellt kan man säga: ju kraftigare isärhållandet är mellan könen, desto självklarare, mer legitim och mindre ifrågasatt blir den manliga normens primat. Omvänt: ju mindre/svagare isärhållandets logiker och praktiker fungerar, desto mer ifrågasätts den manliga normens primat, ju mer legitim blir den manliga överhundspositionen (Hirdman 2004: 125).

Yvonne Hirdman (2004) menar att det är vid tänkbar förändring som systemets trumfkort läggs upp på bordet - fortplantningen. Män kan inte föda barn, det kan kvinnor. Fortplantningen blir dikotomins ständiga återfödare. Men det finns en annan biologisk kvalitet som kan leda till systemförändring. Det är könets likhet, att förutsättningen för upplevelse och uppfattning ser likadan ut hos båda könen. Det gäller att denna bild vinner över genussystemets trumfkort. Ju mer den intellektuella komponenten dominerar över den biologiska desto större förutsättningar finns för förändring. Genussystemets lagar skulle falla

sönder genom att dikotomierna förlorar sin kraft eller om kvinna/kvinnligt och man/manligt föses ihop och definieras som ett (ibid).

Konstruktion av barndom

Barndom kan förstås som en social konstruktion. Med detta menas att barndom inte ska förstås som naturlig eller universell, utan att barndom ser olika ut i olika kulturer och olika tider, alltså är den strukturellt skapad. Enligt Johansson (2000) är denna barndomskonstruktion en variabel i ett konstruktionssystem där även andra variabler som klass, kön och etnicitet spelar in.

Kollektiva uttrycksmedel i form av till exempel språk och andra symboler verkar meningsskapande. I och med att barnen själva är en del av samhället är de också med och skapar konstruktionen av sig själva och andra i samhället (ibid).

Förståelsen av barn är genomsyrad av föreställningen om att barndomen är en fas i livet där barnet utvecklas i linje med en ”utvecklingstrappa”, där alla steg redan är bestämda och ordnade i en viss följd. Denna syn på barn som outvecklade gör att barn förstås som ”human becomings” istället för ”human beings” (ibid). Barnet är det avvikande och den vuxna är normen. ”Människor görs till kvinnor, män, flickor, pojkar och barn när de genom språkliga och icke-språkliga handlingar identifierar sig med, eller blir identifierade som, någon av dessa positioner” (Fruh & Söderberg 2010: 21).

Diskurs

Enligt filosofen och idéhistorikern Michel Foucault är en diskurs ett sätt att prata och tänka om en viss fråga eller praxis (Cranny-Francis, Kirkby, Stavropoulos & Waring 2003). Diskurserna avgör i sin tur hur vi agerar och har del i hur vi ser på oss själva och världen. En diskurs definierar, beskriver och begränsar vad som är möjligt att säga och göra inom diskursens eget område. En diskurs kan genereras och erfaras verbalt, visuellt, fonetiskt eller på alla andra symbolsystem som finns inom en kultur (ibid).

Diskurser verkar genom att märka ut ett område och bestämma hur detta område ska uppfattas och rekonstrueras på rätt sätt. Diskurserna framställer alltid sitt eget perspektiv som naturligt

eller oundvikligt. Denna strategi är mycket kraftfull eftersom den inte ger legitimitet till något annat perspektiv än sitt eget (ibid).

Diskurser är föränderliga och olika diskurser kan samverka, motverka och överlappa varandra i ett dynamisk spel. Det finns både dominanta diskurser och marginaliserande diskurser (Frih & Söderberg 2010).

På olika sätt, där makt alltid är inbegripen, byggs sålunda språkliga föreställningar och innebörder kring kvinnligt/feminint, vuxet och barnsligt upp i samtal, sagor, myter, bilder, TV- och datorprogram, akter, berättelser – och de tycks göra avtryck på våra kroppar och få direkta följder i våra liv (Frih & Söderberg 2010: 23).

Undersökningens teoretiska ram

Undersökningen är gjord utifrån ett genusperspektiv. Detta eftersom undersökningens mål är att reda ut förhållandet mellan och representationen av de olika könen – genus. De tillämpade genusteorierna är Yvonne Hirdmans teorier om genussystemet och genuskontraktet. Att använda genusteorier när det handlar om barn och inte vuxna är väldigt intressant eftersom det är här, under barndomen, som flicka och pojke lägger grunden till att bli kvinna och man. De är mitt inne i konstruktionen.

Kamratpostens målgrupp är barn mellan åtta och 14 år och de undersökta artiklarna handlar om barn i denna ålder. Även barn har sin egen konstruktion, som står i motsats till vuxen. Eftersom detta är ett exempel på en av de sociala variablerna som kan förändra genuskontrakten är även denna barnkonstruktion undersökt, liksom andra variabler såsom klass och etnicitet är undersökta. Hirdmans genusteorier är dock undersökningens huvudteser. För att ”avkonstruera” Kamratpostens diskurs om genus har en diskursanalys gjorts.

Metod och material

I följande avsnitt redovisas undersökningens metoder – kvalitativ textanalys med ett diskursanalytiskt perspektiv - och undersökningens material – vilka nummer av Kamratposten som har undersökts och varför.

Kvalitativ textanalys

Enligt författarna till (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud 2002) är ett viktigt skäl till att använda kvalitativ textanalys att helheten i texten antas vara någonting annat än summan av delarna. De menar att vissa passager är viktigare än andra. Det kan också vara så att det viktigaste ligger under ytan. Syftet med undersökningen är att läsa mellan raderna och undersöka även det som inte ”skriver läsaren på näsan” och är därför undersökt med hjälp av kvalitativ metod.

Diskursanalys

Diskursanalys är ett sätt att göra en kvalitativ analys där den kritiska frågeställningen står i fokus. En ”avkonstruering” av en diskurs är detsamma som att analysera operationaliseringen av makt i samhället. En diskursanalys visar vilken kunskap som är propagerad av en viss diskurs, vilka värderingar som finns där och vilken retorik den använder (Cranny-Francis et al. 2003). Undersökningen är gjord med hjälp av en kvalitativ textanalys med ett diskursanalytiskt perspektiv.

Urval

Undersökningen baseras på Kamratpostens utgåvor från år 1950 och framåt, med nedstamp vart tionde år. De tre första längre artiklarna (fler än 150 ord) med barn som huvudpersoner från varje år är undersökta. Årgång 1960 gick inte att få tag på och därför är i stället år 1961

analyserad. De undersökta årgångarna är 1950, 1961, 1970, 1980, 1990, 2000 och 2010. 1950 var det året då Folkskolans barntidning bytte namn till Kamratposten och reportage om barn blev vanligare i tidningen. Åtta nedstamp gör det möjligt att se en förändring över denna tid och analysera när förändringarna skedde.

Undersökningens metod är jämförande och kvalitativ. Metoden är diskursanalys, detta för att få en förståelse för Kamratpostens genuskurs. För att minimera risken för feltolkning och för att ge möjlighet till andra att analysera undersökningen har jag använt mig av citat från reportagen som sedan har analyserats utifrån Yvonne Hirdmans genusteorier och könsroller.

För att inte få ett resultat som bara berättar utvecklingen i stil med ”det var sämre förr och bättre nu” ville jag även analysera mitt material för att få en djupare förståelse om *varför* förändringen har skett. I diskussionen jämförs därför det tidigare kapitlet om Sveriges normhistoria med flick- och pojkrepresentationen i Kamratposten. Detta för att beskriva hur/om Kamratpostens representation av flickor och pojkar följer de rådande kvinnliga och manliga genuskontrakten.

Undersökningen gör ingen skillnad på om barnet beskrivs av journalisten eller om det är ett pratminus. Jag anser att det fortfarande är journalisten som beskriver barnet i och med att pratminus ofta inte stämmer exakt utan har redigerats av journalisten och eftersom pratminus även är utvalda. Därför är de inte en sann beskrivning av personen, utan en journalists uppfattning av situationen.

För att undersökningens reportage ska vara så homogena som möjligt handlar de undersökta reportagen om barn i Sverige. Inga artiklar om utländska barn i utlandet eller svenska barn i utlandet är utvalda som undersökningsmaterial. De delar av artiklarna som beskriver vuxna är inte heller analyserade. Vad dessa vuxna säger till och om barnen är dock undersökta. Det är barnen och hur de beskrivs som är det intressanta. Reportage där barnet agerar som undersökaren och huvudpersonen/ämnet inte rör barn är inte undersökta. Visst finns det intressant information om barnet även i dessa artiklar, men i och med att huvudpersonen inte är ett barn beskriver inte artikeln barn i samma utsträckning.

Analysfrågor

Enligt *Metodpraktikan* (Esaiasson et al. 2002) ska det vid en kvalitativ undersökning ställas frågor till texten och se om texten eller forskaren själv kan besvara dessa frågor. Forskaren ska läsa aktivt och läsa texten flera gånger.

Följande frågor har ställts till de artiklar som ingått i diskursanalysen:

- Vilka bilder av hur man kan vara flicka och pojke erbjuds?
- Hur ser relationen ut mellan könen (när är båda könen inkluderade, när är de åtskilda)?
- Hur ser dessa bilder och relationer ut i förhållande till olika könsroller?

Dessa frågor har använts som analysverktyg för att kunna svara på den vetenskapliga frågeställningen ”Hur har Kamratpostens genusediskurs utvecklats mellan 1950 och 2010?”.

Dessa analysverktyg bryter ner den vetenskapliga frågan och ”avkonstruerar” diskursen.

Källhänvisning och formar

Många av de undersökta artiklarna har både okänd författare och okänt sidnummer. Jag har valt att utelämna både författare och sidnummer för att få ett konsekvent och lättöverskådligt referenssystem. I stället refereras artikelns namn, utgivningsår och nummer. Om flera artiklar är hämtade från samma nummer markeras turordningen med en bokstav (a, b eller c) efter numret. För att referenserna till artiklarna ska bli lättförståeliga är artikelcitaten skrivna med indrag. Artikeltitlarna är skrivna i kursiv för att de inte ska blandas ihop med citat.

Metodproblematik

Det är svårt att generalisera då undersökningsmaterialet inte har varit totalt omfattande. Jag vill understryka att resultatet visar en beskrivning av genusediskursen i de nummer som undersökts och inte gäller för alla tidskrifter Kamratposten givit ut mellan 1950 och 2010.

Resultat och analys

I detta kapitlet redovisas undersökningens resultat, som presenteras kronologiskt. Analysen är min tolkning utifrån de teser som presenterades i teorikapitlet. I största möjliga mån används citat från artiklarna för att belägga mina tolkningar.

1950

År 1950 bytte Folkskolans barntidning namn till Kamratposten och tidningen började skriva fler reportage. Det fanns ungefär ett eller två reportage med barn som huvudpersoner per nummer.

Åtskilda flickor och pojkar

Det första reportaget *Pröva oss nu, Maja Carlquist – sa pojken* (KP 1950 nr. 1) handlar om Sofia folkskola, där Maja Carlquist år 1950 var gymnastiklärare. Reportaget börjar med frågan:

Kan du gissa varför alla barn, både flickor och pojkar, helst vill bo på söder? (ibid)

Redan i frågan finns en isärhållning av pojkar och flickor. Denna typ av isärhållning, att det hela tiden måste understrykas att det handlar om antingen pojkar eller flickor, hittas genomgående i alla undersökta reportage från 1950. Denna typ av dikotomisering går i linje med Hirdmans teori om genussystemets logik att kvinnligt och manligt inte bör blandas (Hirdman 2004). Inkluderas båda könen krävs ofta en förklaring.

I *Pröva oss nu, Maja Carlquist – sa pojken* (KP 1950 nr. 1) tolkar jag att förklaringen är att gymnastik, som vanligtvis flickorna på Sofia folkskola var kända för, faktiskt är spännande. I bildtexten till fotot av fyra pojkar som hänger uppochner i en stege står det:

Det här gillar vi, här finns det spänning. (ibid)

Yvonne Hirdman menar att det som anses kvinnligt är underordnat det som är manligt. ”Om män ska göra kvinnojobb, då får det allt ske under vissa former, så att det tydligt framgår att det inte handlar om bestraffning, om hån, om förnedring” (Hirdman 2008: 67). Med denna teori som bakgrund kan en tolkning av reportaget rimligen vara att gymnastiken görs spännande, någonting som förknippas med pojkar, för att berättiga att pojkarna utövar gymnastik.

I det andra reportaget *Plugget där man trivs!* (KP 1950 nr. 2) talas det dock vid ett tillfälle om barn utan att markera de båda könen. Det är då de sätts i förhållande till de vuxna på julfesten, när föräldrarna får komma och titta på hur duktiga barnen är. Här ändrar den sociala variabeln ålder genuskontrakten och barnen existerar i relation till vuxen (Johansson, 2000).

Spänning och mod förbehållet pojkar

Även reportagets titel *Pröva oss nu, Maja Carlquist – sa pojken* (KP 1950 nr. 1) kan tolkas som att pojkarna tycker om spänningen och vill bli prövade. I uppsatsen *Modig eller rar – vad sa far* (Block & Johansson 2009) kommer författarna fram till att pojkarna som skildras i Kamratposten 2009 porträtteras som aktiva, modiga och intresserade av äventyr. Denna stereotypiska bild av pojkar syns även i *Pröva oss nu, Maja Carlquist – sa pojken* (KP 1950 nr. 1). Vad flickorna vill skrivs det inte någonting om, de får inte tala i texten. I ett annat citat understryks det att pojkarna inte bara är lika duktiga som flickorna, utan minst lika duktiga, och det är svårighetsgraden som lockar dem till gymnastik.

Pojkarna är *minst* lika duktiga som flickorna och ju svårare desto roligare tycker de att det är (KP 1950 nr. 1).

I *Plugget där man trivs!* (KP 1950 nr. 2) är en pojke vi namn Axel sjuk, men han tycker att:

det är inte så dumt att få ta igen sig ett tag med en spännande indianbok (ibid).

Återigen är spänning något som en pojke gillar.

Könsstereotypiska intressen

Plugget där man trivs! (KP 1950 nr. 2) handlar om Vanförestaltens skolhem på Lidingö och vad barnen på skolan gör när de får välja själva. Här finns en tydlig isärhållning av flickor och pojkar. Flickorna är hejarklack och pojkarna spelar fotboll.

När Affe gör ett mål för Malmö FF som är idollaget för närvarande för de fotbollsintresserade grabbarna.... (ibid).

Detta citat kan tolkas som att det bara är pojkar som är fotbollsintresserade. Jag tolkar detta som en stereotypisk bild av pojkar som aktiva. Aktivitet förknippas traditionellt med manlighet. (Andrae, 2001).

Pojkarna har snickrat en liten miniatyrgolfbana, medan tjejerna stickar och syr till alla nödlidande barn i Europa (KP 1950 nr. 2).

Här syns en isärhållning av flickor och pojkar. Den omhändertagande, moderliga förebilden är tydlig hos flickorna. Kvinnornas könsstereotypiska plats är den privata sfären, med hushållsarbete och omhändertagande av barn (Andrae 2001). Flickorna har också en egen orkester, där inga pojkar finns med, vilket tyder på en dikotomisering.

Ifrågasättande av alternativa könsroller

När pojkar och flickor gör saker utanför sitt genuskontrakt blir de enligt min tolkning direkt ifrågasatta i texten, och ibland är det anledningen till att texten skrivs, det är denna företeelse som är ämnet. Så är fallet i *Pröva oss nu, Maja Carlquist – sa pojken* (KP 1950 nr. 1) vilket blir tydligt i reportagets inledning:

Pojkar också, säger du. Du trodde att det bara var flickor. Fel! (ibid).

Dessa pojkar visar en alternativ könsroll. Hirdman (2008) menar att de alternativa presentationerna av män och kvinnor bekräftar den rådande bilden eftersom dessa alternativa bilder oftast förhåller sig till den ledande, normativa förståelsen av kön. I artikeln *Pröva oss nu, Maja Carlquist – sa pojken* (ibid) förhåller sig till normen, i och med att det poängteras att pojkarna är undantag. Att en alternativ bild av en pojke presenteras kan dock ses som ett försök, eller i alla fall en möjlighet, till en förändring av genuskontraktet. Enligt Judith Lind (2006) kan normförändring ske via förhandlingar då rådande normer konfronteras med värderingar som skiljer sig från normen.

Ett annat exempel på ett barn som ifrågasätts av journalisten eftersom hon går emot stereotypen är Ulla i årets tredje barnreportage i Kamratposten *Den tycker jag är alla tiders!* (KP 1950 nr. 2). Ulla tycker om spännande ”killböcker”. Läsaren möter henne när hon är mitt

uppe i boken *Till jordens medelpunkt* som hon lånat av kompisen Erik. Journalisten ifrågasätter genast Ullas bokval:

- Jag förstår om Erik tyckte den var spännande , men jag trodde att du var mera road av flickböcker (ibid).

I framtiden vill Ulla göra någonting annat som går emot den hemmafrulinje som rådde under 1950-talet (Rydström & Tjeder 2009).

Men när det är kärlek med i flickböcker så är dom nästan alltid fåniga. Då tänker dom bara på att gifta sej och aldrig på att bli någonting. När jag blir stor, så ska jag inte bara gifta mig, utan då ska jag ha ett riktigt yrke också (KP 1950 nr. 2).

I samma reportage säger Ulla att flickböcker är larviga. Denna kommentar betonar enligt mig den hierarki som styr genussystemet - att kvinnligt underordnas det manliga. ”Isärhållandet dryper av förakt för det ’kvinnliga’” (Hirdman 2008: 67).

1961

Eftersom Kamratpostens utgåvor från 1960 inte gick att få tag på är reportage från 1961 undersökta i stället. År 1961 var det ungefär ett reportage per nummer som handlade om barn.

Farliga killar

Årets första reportage om barn *De hjälper polisen* (KP 1961 nr. 3) handlar om de 26 pojkar som gått en kurs hos polisen i Skellefteå för att lära sig mer om hur poliser jobbar. Enligt Andrae (2001) är mannens traditionella plats den offentliga sfären, något som bygger på en könsideologi som formades under 1700-talet. Det finns en äventyrlig anda i reportaget:

Polisen där har nämligen fått en förstärkning som borde få alla gangsters att tänka sig för två gånger innan de ger sig på någonting brottsligt...Inget ruskväder i världen kunde få pojkarna att avstå från de här roliga kurstimmar (KP 1961 nr. 3).

De fick också lära sig jiu-jitsu – en försvarsmetod som man kan ha nytta av att kunna – även om man inte är polis. Likt tidigare reportage porträtteras pojkar som aktiva.

Omhändertagande pojke

Det andra reportaget *Hans bästa kamrat är en räv* (KP 1961 nr. 4) porträtterar 13-åriga Krister som har en räv som husdjur. Han bryter den typiska mansrollen eftersom han har en omhändertagande roll, som traditionellt anses som kvinnligt och går i linje med hemmafrulinjen som rådde under 50-talet. Hemmafrun skulle stanna hemma och ta hand om barnen (Rydström & Tjeder 2009). Krister tar hand om räven:

...när Krister dukar fram potatis och fläsk...Krister fick alltså lov att köpa en diflaska”
(KP 1961 nr. 4).

Här visas en alternativ mansroll som inte ifrågasätts i texten.

Husdjur som aktiverar

Kristers räv Mickan busar mycket:

De leker fint ihop, Krister och *Mickan*. Rävungens lekfullhet gör att Krister aldrig behöver ha några fritidsproblem (KP 1961 nr. 4).

Räven är väldigt listig och när hon hittat på ett bus måste Krister ibland springa runt i hela lägenheten i en timme för att hitta något hon gömt. Ännu en gång porträtteras en pojke som aktiv och aktivitet förknippas med manlighet (Andrae 2001).

Bertil Svensson är huvudperson i det tredje reportaget *Världens finaste kamrat* (KP 1961 nr. 5). Han tycker om att rida och jobbade i lantbruk för att tjäna ihop till sin drömhäst, som han nu rider till skolan. För att ha råd med hästen jobbade han på familjens potatisfält på somrarna. Även här presenteras en pojke som jobbar och den offentliga sfären associeras med manlighet (Andrae 2001). Även Bertils djur kan vara olydig:

- En gång skenade hon med mig. Bilarna blev långt efter (KP 1961 nr. 5).

1970

I detta avsnitt analyseras tre artiklar från 1970, det året då Kamratpostens isärhållning av pojkar och flickor till stor del försvann.

Flickor och pojkar tillsammans som enheten ”barn”

I 1970 års undersökta reportage gör flickor och pojkar mer tillsammans. I reportaget *Läsa, måla, klä ut sig* (KP 1970 nr. 3) spelar Per-Olof, Magnus, Gunnar och Susann teater. I en bildtext till ett foto med både pojkar och flickor står det att alla turas om att spela fröken. Ett annat exempel på denna inkluderande företeelse är beskrivningen av en bokklubb, som har möte varje månad:

Då sitter man i sagorummet och pratar om böcker man läst...och de andra deltagarna får gissa vilken person man föreställer (ibid).

Klubben är ”öppen för barn” Här inkluderas alla barn, men inga vuxna. Min tolkning är att barnen beskrivs i förhållande till vuxna, inte i förhållande till det andra könet, på samma sätt som Johansson (2000) menar att barn existerar i relation till vuxna. Den sociala variabeln ålder tar ut den sociala variabeln kön.

I reportaget Bäverklubben (KP 1970 nr. 8) finns orden ”flickor” och ”pojkar” med två gånger vardera, men alltid i anslutning till varandra. Pojkarna och flickorna gör samma saker. På ett foto syns till exempel fyra barn, tre pojkar och en tjej. Denna typ av inkludering av båda könen är ett exempel på en av de saker som sönder genussystemet, eftersom dess lagar faller sönder om dikotomierna förlorar sin kraft eller om kvinna och man föses ihop och definieras som ett (Hirdman 2004).

Pojkböcker och äventyr

Det finns däremot ett föremål som delas upp i ”pojkgigt” och ”flickigt” och det är böcker. De beskrivs i *Läsa, måla, klä ut sig* (KP 1970 nr. 3) som två genrer bland andra genrer som barnböcker, skönlitteratur, geografiböcker och historieböcker. Pojkböcker handlar traditionellt sett om äventyr och flickböcker om relationer och strävan efter en familj (Andrae 2001). Eftersom flick- och pojkböcker utgår från könstillhörighet är de ett ”kulturellt fenomen som signalerar att åtskillnad mellan könen har betydelse i vårt samhälle” (ibid: 13). Ytterligare en pojke intresserar sig för äventyr i detta reportage:

Äventyrsböcker, gärna historiska, och deckare lånar Per Olof helst (KP 1970 nr. 3)

Bråkstakarna

1970s andra reportage *Seppo ska aldrig bli gruvarbetare* (KP 1970 nr. 6) handlar om Seppo, vars pappa är gruvarbetare. Seppo kommer nästan alltid för sent till kvällsmaten och springer till skolan. I en bildtext står det:

Seppos klass brukar leka ”bollsurr” på rasterna. Det går ut på att pricka varandra med en liten boll. Det kan bli rätt bråkigt och rörigt ibland (ibid).

På fotot ser man flera pojkar i en snödriva. Seppo har en bror som han delar rum med. Deras mamma tycker att de slåss för mycket. Här presenteras en framställning av pojkar som bråkar. Detta står i motsats till kvinnan som enligt Van Zoonen (2000) brukar framställas som lydig i media.

1980

År 1980 blir reportage som handlar om barn allt vanligare. Barns tankar, känslor och problem blir huvudtemat i många av reportagen från 1980. Så är fallet i de tre reportage som analyseras i detta avsnitt.

Rädd pojke

Huvudpersonen i första reportaget *Jag är rädd för krig* (KP 1980 nr. 1a) är Michael Kaplan, som reflekterar över framtiden. Han är rädd för den på olika vis:

- Jag vill att det ska bli enklare att leva. Men jag är rädd för att de blir svårare....- Jag tror inte att jorden klarar alla uppfinningar....- Jag är ganska rädd för krig. Alla gör en massa vapen. Som om de redan vet att det kommer ett krig (ibid).

Enligt Van Zoonen (2000) framställs ofta kvinnan som svag och sårbar. Här är det i stället en person av det motsatta könet som visar sårbarhet. Detta visar en alternativ bild av en pojke som inte ifrågasätts och som har möjlighet att förändra genuskontraktet.

Sofi i reportaget *Sofi* (KP 1980 nr. 2) är också rädd. Hon är fosterbarn och är rädd för sina föräldrar och för barnen i skolan. I det här fallet var det svårt att analysera texten, eftersom andra variabler såsom klass spelar in på ett så tydligt sätt. Genuskontrakten är bundna till variabler som kan förändra genuskontrakten., till exempel klasstillhörighet och etnicitet

(Hirdman 2004). Samtidigt kan man inte undgå att detta är en representation av en flicka som är rädd och porträtteras som ett offer:

Spriten fick dem [föräldrarna] att glömma att Sofi och hennes syskon måste få mat, byta kläder, sova ordentligt, gå i skolan. Sofi var väldigt rädd för sina föräldrar (KP 1980 nr. 2).

Denna offerbild av en flicka går i linje med den hårda uppdelning av en manssida och en kvinnosida där mannen är stark och kvinnan är svag (Hirdman 2008). En återkommande beskrivning av Sofi är att hon gråter och är rädd.

Jag är rädd för dom i klassen. Särskilt för dom större. Och för dom jag inte känner (KP 1980 nr. 2).

Framtida familjepappa

Michael Kaplan vill bli en pappa som är mycket med familjen:

Man måste tänka mycket mer på barnen i framtiden. Dom ska få vara mer med sina föräldrar (KP 1980 nr. 1a).

Här presenteras bilden av en pojke som vill ta hand om sina barn. Omsorg är annars någonting som traditionellt förknippas med kvinnor (Andrae 2001).

Manliga yrken

Michael Kaplan vill ha ett roligt jobb:

Guldsmed, tror jag. Det är min pappa (KP 1980 nr. 1a).

Detta kan tolkas som ett bevis på att genuskontrakten ärvs, från mor till dotter, från far till son (Hirdman 2004). 11-åriga David Metzler, som pratar framtid i reportaget *Det kanske kommer en ny istid* (KP 1980 nr. 1b) vill bli arkeolog. Han drömmer också om äventyr som att bo vid ekvatorn och känna hur det är vid nordpolen.

Jag vill pröva att leva på andra, annorlunda platser (ibid).

Här återkommer äventyrsdrömmarna, som liksom i tidigare reportage kommer från en pojke.

1990

År 1990 blev reportagen om barn i Kamratposten ännu mer frekventa. Alla de undersökta artiklarna är hämtade från första hälften av Kamratpostens första nummer år 1990.

Rädda flickor utsätter sig inte för risker

11-åriga Veronika i artikeln *Vad lurar i mörkret* (KP 1990 nr. 1a) är ofta rädd.

Hon är mörkrädd och vågar inte sova ensam (ibid).

Hon vågar inte titta på skräckfilmer eller spännande program på TV.

Fast jag gärna skulle vilja. Det är jobbigt för jag kan aldrig prata om dom i skolan, som mina kompisar (ibid).

Här porträtteras en rädd och sårbar flicka med två adjektiv som traditionellt associeras med kvinnor (Van Zoonen 2000). Veronika är snabb, när det väl gäller, när hon är rädd:

Då cyklar hon hem. Det går snabbt. – Då går fötterna som propellrar (KP 1990 nr. 1a).

Som bekant är aktivitet förknippat med manlighet (Andrae 2001). Här porträtteras en flickas aktivitet, om än bara med en mening, men det ifrågasätts inte och jämförs inte med en killes förmåga, som i kommande reportage.

Sportande tjejer

I reportaget *Tjejerna som tacklar sig fram* (KP 1990 nr. 1b) porträtteras Linda Gustavsson och Ann-Louise Edstrand som tränar ishockey tillsammans med Modos damlag. Detta är det första av mina undersökta reportage vars huvudtema är flickor som utför en aktivitet. Att Linda och Ann-Louise spelar i just ett damlag betonas och problematiken i artikeln är att de är tjejer. Här ser jag tydligt genussystemets hierarki, det vill säga att mannen är norm. ”Det är män som är människor, därmed utgör de normen för det normala och det allmängiltiga.” (Hirdman 2004: 117).

Flera gånger i texten påpekas att det inte är så farligt med hockey:

- Hockey är inte så tufft som det ser ut, säger Linda. De som är nyfikna borde testa, för det är roligt...Självklart kan man få blåmärken av en hård tackling. Men allvarliga

skador, som sträckningar eller benbrott, är sällsynta. – Jag har stukat fingret en gång, säger Ann-Louise. Det är allt...Det händer att andra tjejkompisar undrar hur det är att spela hockey. - Jag säger att det är en bra sport med få skador, säger Ann-Louise (KP 1990 nr. 1b).

Jag tolkar denna betoning av hockey som ofarlig sport som ett sätt att göra sporten ”flickig”. Sport är en aktivitet som traditionellt är manlig (Andrae 2001) och spänning och svårigheter är något som i tidigare undersökta reportage inte problematiserats. Dessa tidigare reportage har alla gällt pojkar.

Ann-Louise började i pojklaget i och med att det inte fanns något tjejlag:

- När man är liten är det inte så stor skillnad på tjej- och killhockey, säger hon. Fast killarna tränar oftare och hårdare. De är starkare och skillnaden blir förstås större ju äldre man blir (KP 1950 nr. 1b).

Dessa meningar poängterar både likhet och skillnad mellan flickor och pojkar, i detta fall den fysiska skillnaden i styrka. Men en anledning, utöver den biologiska, till att de blir starkare är att de tränar oftare enligt min tolkning. Varför de tränar mindre förklaras i följande citat:

Det är första vintern de har lyckas få två träningstider i Kempehallen. Förut hade de bara en. Och ibland de som delar ut träningstider finns vissa som tycker att tjejer inte ska hålla på med ishockey. Det är killar som ska spela. Och pojklagen har alltid fått de bästa tiderna. Men det håller på att ändras smått (ibid).

Här presenteras en orättvisa. Samtidigt blir orättvisan (att pojklagen alltid fått de bästa tiderna) berättigad genom att det håller på att ändras smått.

Både Linda och Ann-Louise utövar sporter utanför hockey. Linda spelar bandy och Ann-Louise tennis.

- Och på somrarna kör jag motocross, berättar hon (Ann-Louise). Jag har en jättegullig crosscykel som jag kör i en grusgrop (ibid).

Även här är min bild att sporterna de utför framställs som ”inte så tuffa som man tror”. Detta tolkar jag som en slags flickanpassning av sporten, möjligtvis för att locka fler flickor till sporten.

Kan man gosa med fiskar?

13-åriga Anna Johansson i *Jag blåser mig frisk* (KP 1990 nr. 1c) har astma. Hon gillar att spela trumpet och att åka skidor och skridskor. Här porträtteras en flicka som aktiv utan att jämföras med pojkar, men det är likt *Vad lurar i mörkret* (KP 1990 nr. 1a) bara ett par meningar som beskriver hennes aktivitet. Detta tolkar jag dock som en nedbrytning av isärhållningen, vilket i sin tur kan leda till genussystemets sönderfall (Hirdman 2004).

Anna gillar också djur, men är allergisk mot pälsdjur. Hon har ett akvarium.

- Jag gillar inte ormar, säger hon. Man kan inte gosa med dom. Det kan man ju förstås inte med fiskar heller. Men det är lite pyssel med dom. Akvariet ska hållas rent. Och så fort jag kommer förbi far fiskarna upp till ytan och vill ha mat (KP 1990 nr. 1c).

Här uttrycker Anna en vilja att ta hand om fiskarna. Detta ger en bild av en omhändertagande flicka, en stereotyp. Kvinnor är traditionellt förknippade med omsorg (Andrae 2001).

2000

I det första reportaget från år 2000 är det första gången en flicka är aktiv huvudperson utan att jämföras med pojkar. I det tredje undersökta reportaget är huvudtemat en aktiv flicka vars aktivitet ifrågasätts.

Äventyrlusta oavsett kön

På spaning i underjorden (KP 2000 nr. 1a) är det första undersökta reportaget där en flicka är med på äventyr. Reportaget handlar om tolvåringarna Miwa Karlsson och Mike Andersson som tillsammans med journalisten själv och en fotograf utforskar Skallbergsgrottan. Det är spännande och det krävs mod för att gå in grottan:

Det är kolsvart, kallt fuktigt och så trångt att det känns som om man ska fastna och aldrig komma loss....Det behövs oömma kläder, ombyte och mod (ibid).

I undersökningens tidigare presenterade reportage har äventyr, spänning och mod förknippats med pojkar. Här inkluderas både flicka, pojke och vuxen. Reportaget är skrivet i vi-form, där alla fyra deltagarna inkluderas. Min uppfattning är att varken flickan/pojken eller barnen/de vuxna beskrivs uppleva grottan annorlunda:

Det känns häftigt att sitta och fika mitt inne i ett berg....Men det är inget ställe där man vill stanna länge (ibid).

Det blir en hopfösning av olika sociala variabler, isärhållningen man/kvinna och barn/vuxen representeras inte i texten. När dikotomier förlorar kraft på detta vis faller genussystemets lagar sönder (Hirdman 2004).

Sport på tjejens villkor

I reportaget *Fia får killarna att bryta ihop* (KP 2000 nr. 1c) får vi möta Fia som tävlar i armbrytning. I detta reportage betonas det flera gånger att det är farligt med armbrytning:

Men det är viktigt att se upp –så att man inte bryter armen....Det är inte ofarligt att hålla på med armbrytning (ibid).

Som i många av de andra undersökta reportagen där flickor gör någonting utanför sin könsroll understryks detta och Fia blir jämförd med killarna eller mansnormen:

En typisk armbrytare är över två meter lång, har stora, svällande muskler och brölar och grymtar. Eller?...När Fia berättar att hon håller på med armbrytning, blir folk chockade. – Du som är så liten, säger de. Du har ju inga stora muskler!...Fia är ganska liten och späd. Hon har inte dopat sig. Hon brölar inte, men är duktig ändå. – Visst är det bra att vara stark, men tekniken är viktigare. Hon vinner över de flesta jämnåriga killar, samma killar som säger att de aldrig skulle förlora mot en tjej. – De brukar skylla på att de har brutit arm hela dagen och att de är trötta i armen. Eller på att jag tränar armbrytning, men det visste de ju redan (ibid).

Att den här jämförelsen ens görs ser jag som ett tecken på att mannen är norm.

Hon blir även bedömd i jämförelse med äldre:

Hon blev trea – starkt gjort med tanke på att hon tävlade mot äldre motståndare (ibid).

Här står barnet i relation till den vuxna, där den vuxna är normen och barnet det avvikande. (Johansson 2000). Min bild är att Kamratpostens framställning av Fias styrka är att hon inte är stark eftersom hon är en ung tjej utan *trots* att hon är det.

Reportaget *Sanna blev kvarglömd på dagis* (KP 2000 nr. 1b) skildrar ett barn som bor i fosterfamilj. Detta reportage skildrar enligt min tolkning mer ett barn än en flicka. Förhållandet mellan barnet och de vuxna står i fokus.

2010

I början av 2010 skrevs många reportage om barn, alla de undersökta reportagen är hämtade från årets första nummer. Här finns såväl stereotyper som normavvikelser som försöker bryta sig loss från att ses som konstiga.

Flickorna virkar

I reportaget *Virkade vänner* (KP 2010 nr. 1a) porträtteras tolvåriga Emilia som virkar egna mjukdjur. Handarbete är en syssla som är traditionellt förbehållen kvinnor, i och med att kvinnans traditionella sfär är den privata sfären (Andrae 2001). Emilia lärde sig att virka av sin mormor och tycker att det bästa med virkning är att inspirera andra.

Hon har lärt både en kompis och sin lillasyster Sofia (KP 2010 nr. 1a).

Här tycker jag mig se tecken på att genuskontrakten ärvs från en släkting till en annan släkting av samma kön vilket stämmer överens med Hirdmans syn på genuskontraktens reproduktion: ”Genuskontrakten ärvs, från mor till dotter, från far till son. (Hirdman 2004: 121).

Inte synd om ”ensambarn”

Reportaget - *Det är inte synd om mig* (KP 2010 nr 1b) handlar om 14-åriga Hanna som är enda barnet i familjen. Hon tycker inte att folk ska tycka synd om henne för att hon inte har syskon.

Men det är inte mer synd om mig än om någon annan med syskon....Jag blir besviken när jag får höra sånt (ibid).

Problematiken i artikeln är att hon är enda barnet och att Hanna blir arg när folk tror att hon bryr sig om det.

Att hon är enda barnet är ingenting hon och hennes föräldrar pratar om. – Det finns så mycket att säga (ibid).

Här anser jag att Hanna luckrar upp skillnaderna mellan barn och vuxen. Hanna menar att detta inte är ett problem hemma inom familjen, utan att det är någonting som de runt henne skapar. Barndom är en social konstruktion och är föränderlig (Johansson 2000). Att folk tror att det är synd om Hanna som inte har några syskon är enligt mig eftersom barndomsnormen är att ha syskon. Eftersom Hannas barndom inte är inom barndomens norm blir hon ifrågasatt. Artikeln lyfter fram arga Hanna på ett sätt som enligt mig luckrar upp föreställningarna och normen om barndomen.

Även i 2010s tredje undersökta artikel - *Jag slipper allt gnäll* (KP 2010 nr. 1c) hittas skillnaden, eller dikotomin, mellan barn och vuxen och inte mellan kön. Niklas berättar om hur han tycker det är att vara det enda barnet i familjen. Han tycker att det finns fler fördelar än nackdelar:

- Jag slipper gnäll från småsyskon. Det är skönt att få vara ifred (ibid).

Niklas får även mer presenter och föräldrarna har mer tid för honom. En annan fördel tycker Niklas är att han slipper bråk.

De som har syskon verkar till exempel bråka mycket med dem (ibid).

Här görs ingen skillnad på om syskonen som bråkar är pojke eller flicka, utan de bråkar oavsett kön. Därmed är bilden om hur pojkar och flickor är (bråkiga) densamma i detta citat. Manligt och kvinnligt definieras som ett, vilket gör att genussystemets dikotomier faller sönder (Hirdman 2004).

Slutsatser och diskussion

I det här kapitlet redovisas de slutsatser som kan dras av studiens resultat. Min samlade bild är att det skett en stor förändring vad gäller relationen mellan pojkar och flickor i Kamratposten - isärhållandet har blivit allt mer sällsynt. Men att det är en stor konstant faktor som är oförändrad - den manliga normen ligger kvar.

Isärhållandets sönderfall

Undersökningens resultat visar att Kamratposten har gått från att ha hållit isär flickor och pojkar hårt till att i större utsträckning beskriva dem som enheten barn. Detta går i linje med Yvonne Hirdmans teori om att genussystemet är skiftande och att isärhållandet ser olika ut i olika tider (Hirdman 2004). Hirdmans exempel på hur man bryter genussystemet har tillämpats, nämligen att foga ihop manligt och kvinnligt och definiera detta som ett (ibid). Man har kunnat bryta isärhållningen genom att sätta barn mot något annat – den vuxna.

En slutsats av undersökningens resultat är att den uttalade isärhållningen antingen har försvunnit eller gjorts nästintill osynlig. Den finns alltså fortfarande där, men är inte lika tydlig. I de undersökta reportagen från 1950 åtskiljdes flickor och pojkar uttalat, detta är tydligt i artikeln *Pröva oss nu, Maja Carlquist – sa pojken* (KP 1950 nr. 1), där det frekvent talas om pojkar och flickor som olika grupper. Denna isärhållning följde med även in på 1960-talet, då inget av de undersökta reportagen handlade om flickor och pojkar tillsammans. Först år 1970 går det i det undersökta materialet att se en sammanhållning mellan pojkar och flickor, de gör saker tillsammans utan att bli ifrågasatta. År 2000 är en tjej med på äventyr i reportaget *På spaning i underjorden* (KP 2000 nr. 1a). Äventyr och spänning har i tidigare reportage varit det tydligaste exemplet på ett pojkintrasse. En rimlig tolkning är att flickans könsroll har blivit mer könsneutral, hon tillåts i texten att vara modig. Detta överensstämmer med Rydström & Tjeders (2009) bild av könsrollernas utveckling - den manliga normen har inte ändrat sig nämnvärt mellan 1950 och 2009 om man jämför med den stora förändringen av den kvinnliga normen.

I några av de senare artiklarna finns tecken på sönderfall av en annan dikotomi – den mellan barn och vuxna. Detta syns i artikeln *På spaning i underjorden* (KP 2000 nr. 1a), där både barn och vuxnas upplevelser beskrivs vara densamma, samt i artiklarna - *Det är inte synd om mig* (KP 2010 nr. 1b) och - *Jag slipper allt gnäll* (KP 2010 nr. 1c). I de två sistnämnda reportagen luckras skillnaden mellan barn och vuxen upp och artikeln visar en kritik mot att normbildningen av familjen består av mamma, pappa och flera barn.

På ett sätt är pojkar och flickor särskiljda i Kamratposten – genom att de hela tiden jämförs med varandra och gör saker på olika sätt. Det är alltid pojken som är den som är värd att efterlikna, den starka, som flickan måste jämföra sig med. Pojken är fortfarande norm.

Pojkarna fortsatt norm

Flickornas norm har förändrats över tid, men de måste hela tiden jämföras med pojkarna om de gör något ”typiskt pojktigt”. Detta är tydligt i artiklarna *Den tycker jag är alla tiders!* (KP 1950 nr. 4), *Tjejerna som tacklar sig fram* (KP 1990 nr. 1b) och *Fia får killarna att bryta ihop* (KP 2000 nr. 1c). Detta går i linje med den beskrivning av den rådande mansnormen som finns idag (Rydström & Tjeder 2009) och Yvonne Hirdmans teorier om genussystemets hierarkiska lag – att mannen är norm (Hirdman 2004). Hirdman menar dock att den manliga normen hela tiden legitimeras av isärhållningen, som inte finns i Kamrapostens beskrivningar av barn i särskilt stor utsträckning i de senare undersökta reportagen. Samtidigt är jämförelsen i sig en dikotomisering mellan pojkar och flickor, vilket gör att teorin håller. År 2010 finns dock inget exempel på en tydlig pojknorm, vilket kan tyda på att pojknormen inte är lika påtaglig under de senaste åren som den varit tidigare. Detta är svårt att säga eftersom ingen av de undersökta artiklarna handlade om en flicka med en typisk ”pojkegenskap”.

En slutsats av resultatet är att pojkarnas norm också har förändrats. De blir dock inte ifrågasatta när de gör någonting som anses som kvinnligt, förutom i undantaget *Pröva oss nu, Maja Carlquist – sa pojken* (KP 1950 nr. 1). Att de övriga pojkarna som beskrivs i andra undersökta artiklar har kvinnliga egenskaper eller utför kvinnliga sysslor, som i *Jag är rädd för krig* (KP 1980 nr. 1a), inte blir ifrågasatta kan ha att göra med att reportagens huvudämnen inte just är den sysslan eller de egenskaperna och får inte samma fokus. Samma sak gäller de

artiklar där flickan är aktiv, vilket är typiskt manligt (Andrae 2001), men där flickans aktivitet inte är huvudtemat. En rimlig tolkning är att det då inte finns plats i texten för problematisering av detta i texten.

När det både är flickor och pojkar som utför en syssla tillsammans ifrågasätts inte barnen. Här kan Hirdmans teorier om genusystemets dikotomi appliceras – om dikotomin inte finns där finns det ingenting som legitimerar den manliga normens primat (Hirdman 2004).

Kamratposten följer samhällets normer

Min samlade bild av undersökningen är att Kamratposten följer, förstärker och rekonstruerar den norm som redan finns i det samtida svenska samhället. Jag anser att Kamratposten även kan ha hjälpt till att förändra genuskontrakten genom att fösa ihop pojkar och flickor till enheten barn och visat alternativa bilder av flickor och pojkar.

Den isärhållning av ”pojkgiga” och ”flickiga” egenskaper som hittats i det undersökta materialet från 1950 och isärhållningen av män och kvinnor i det rådande samhället stämmer överens. I reportaget *Den tycker jag är alla tiders!* (KP 1950 nr. 4) ges dock en alternativ bild till den då rådande hemmafrulinjen (Rydström & Tjeder 2009), när huvudpersonen Ulla uttrycker att hon vill arbeta när hon blir stor. År 1961 handlar de första tre reportagen om barn uteslutande om pojkar, vilket kan tolkas som ett tecken på den manliga normen som, liksom i dag, rådde även under 1960-talet (Rydström & Tjeder). Pojkarna porträtteras även i den offentliga sektorn i artikeln *De hjälper polisen* (KP 1961 nr. 3). Detta var en tid då kvinnornas plats var hemmet och en könsrollsdebatt fortfarande inte kommit upp på kartan (Rydström & Tjeder 2009). I det undersökta materialet från 1970 porträtteras pojkar och flickor tillsammans som barn för första gången, vilket kan vara en följd av den könsrollsdebatt som fördes på 1960-talet (ibid). 1980 handlade två av de undersökta artiklarna om barns tankar om framtiden och här uttrycker Michel Kaplan (KP 1980 nr. 2a) en önskan om att få vara mycket med sina barn i framtiden. Detta kan ses som en följd av den debatt om familjeliv som fördes under 1970-talet (Rydström & Tjeder 2009). I reportaget *Tjejerna som tacklar sig fram* (KP 1990 nr. 1) problematiseras det att huvudpersonerna spelar hockey trots att de är tjejer. Att huvudpersonerna är aktiva kan ses som ett steg mot en mer könsneutral bild av flickor. Samtidigt poängteras deras ”flickiga” sida också i och med beskrivning av sporten som

ofarlig och en crosscykel som gullig. Enligt Rydström & Tjeder (2009) var 1980-talet en tid då budskapet om könsens inneboende olikheter spriddes vitt och brett, vilket kan vara anledningen till Kamratpostens ”tjejiga” beskrivning av hockeyspelarna. Även år 2000 finns bland det undersökta materialet en artikel om en flicka som utför en sport. Också detta problematiseras, men utan att beskriva sporten som ”tjejig”. Detta kan ha att göra med det genusperspektiv som sattes på agendan på 90-talet. År 2000 är en huvudperson en flicka som utför en typisk kvinnlig aktivitet och två artiklar som vill bryta familjenormen. Detta tyder på en förståelse hos Kamratposten för de problem som normer skapar för barn.

Förslag till vidare forskning

Jag skulle vilja se forskning om hur Kamratpostens genuskurs faktiskt påverkar barn. Detta skulle till exempel kunna göras genom en fältstudie. Finns det någon skillnad i vilka sidor som flickor läser respektive vilka sidor pojkar läser? Vilka av tidningens representerade personer identifierar de sig med? Känner barnen att de måste leva upp till de förebilderna eller identifieringspersoner som finns i tidningen? Det är några frågor jag är intresserad av svaret på.

Denna uppsats har fokuserat på Kamratpostens genuskurs. När jag läste de olika reportagen blev jag intresserad av även tidningens diskurs om andra sociala konstruktioner och variabler, som etnicitet, klass, ålder, religion och handikapp. Detta skulle vara ett väldigt intressant forskningsområde och skulle bidra med en större förståelse för hur de olika sociala variablerna samverkar.

Referenser

Tryckt material

- Andrae, Marika (2001). *Rött eller grönt? Flicka blir kvinna och pojke blir man i B. Wahlströms ungdomsböcker 1914-1944*. Uppsala: Svenska barnboksinstitutet.
- Block, Frida & Johansson, Jessica (2009). *Modig eller rar – vad sa far? En studie om Kamratpostens framställning av flickors och pojkars fritid. (examensarbete inom journalistik och medieproduktion)*. Linnéuniversitetet, Institutionen för samhällsvetenskaper.
- Cranny-Frances, Anne, Waring, Wendy, Stavropoulos, Pam & Kirkby, Joan (2003). *Gender studies terms and debates*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2002). *Metodpraktikan*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Frih, Anna-Karin & Söderberg, Eva (red.) (2010). *En bok om flickor och flickforskning*. Lund: Studentlitteratur
- Hirdman, Yvonne (2008). *Genus – om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber.
- Hirdman, Yvonne (2004). Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning. I: Carlsson, Christina & Jansdotter, Anna (red.) *Genushistoria : en historiografisk exposé*, Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Barbro (2000). *Kom och ät! Jag ska bara dö först.. Datorn i barns vardag*. Göteborg: Novum Grafisk AB
- Lind, Judith (2006). *Normalitetens förhandling och förvandling : en antologi om barn, skola och föräldraskap*. Rönneholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion
- Rydström, Jens & Tjeder, David (2009). *Kvinnor, män och alla andra*. Lund: Studentlitteratur.
- Scott Wallach, Joan (2004). Genus – en användbar kategori i historisk analys. I: Carlsson, Christina & Jansdotter, Anna (red.) *Genushistoria : en historiografisk exposé*. Lund: Studentlitteratur.
- Van Zoonen, Liesbet (2000). *Feminist Media Studies*. London: Sage Publications.

Digitalt material

KPwebben (2007). *Sagan om KP*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://kpwebben.se/artiklar/2007/sagan-om-kp/> (2010-12-10)

Undersökningsmaterial

Många artiklar har både okänd författare och okänt sidnummer. Vissa författare är i tidningen bara angivna med för- eller smeknamn. I de fall det inte finns en författare i samband med artikeln anges ”osignerad” i referensen. Jag har jag valt att utelämna sidnummer för att få ett konsekvent och lättöverskådligt referenssystem. I de fall där artiklar är hämtade från samma nummer markeras turordningen med en bokstav (a, b eller c) efter numret. Artiklarna är ordnade kronologiskt för en lätt överblick.

- Gunila (1950). Pröva oss nu, Maja Carlquist – sa pojken. *Kamratposten*, nr. 1.
- Britten (1950). Plugget där man trivs. *Kamratposten*, nr. 2.
- Birgitta (1950). Den tycker jag är alla tiders!. *Kamratposten*, nr. 4.
- Osignerad (1961). De hjälper polisen. *Kamratposten*, nr. 3.
- Osignerad (1961). Hans bästa lekkamrat är en räv. *Kamratposten*, nr. 4.
- Osignerad (1961). Världens finaste kamrat. *Kamratposten*, nr. 5.
- Osignerad (1970). Läsa, måla, klä ut sig. *Kamratposten*, nr. 3
- Fransson, Birgitta (1970). Seppo ska aldrig bli gruvarbetare. *Kamratposten*, nr. 6.
- Osignerad (1970). Bäverklubben. *Kamratposten*, nr. 8
- Osignerad (1980). Jag är rädd för krig. *Kamratposten*, nr. 1a.
- Osignerad (1980). Det kanske kommer en ny istid. *Kamratposten*, nr. 1b.
- Lindström, Kristina (1980). Sofi. *Kamratposten*, nr. 2.
- Johansson, Mona (1990). Vad lurar i mörkret. *Kamratposten*, nr. 1a.
- Rönnerberg, Helena (1990). Tjejerna som tacklar sig fram. *Kamratposten*, nr. 1b.
- Rönnerberg, Helena (1990). Jag blåser mig frisk. *Kamratposten*, nr. 1c.
- Danielsson, Mattias (2000). På spaning i underjorden. *Kamratposten*, nr. 1a.
- Fricke, Marianne (2000). Sanna blev kvarglömd på dagis. *Kamratposten*, nr. 1b.
- Danielsson, Mattias (2000). Fia får killarna att bryta ihop. *Kamratposten*, nr. 1c.
- Schück, Katarina (2010). Virkade vänner. *Kamratposten*, nr. 1a.
- Klintevall, Mikael (2010). - Det är inte synd om mig. *Kamratposten*, nr. 1b.
- Klintevall, Mikael (2010). - Jag slipper allt gnäll. *Kamratposten*, nr. 1c.